

ISSN 0027-8084

УДК 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XLV/1-2

БЕОГРАД
2014

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Даринка ГОРТАН ПРЕМК, др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ,
др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ, др Ђорђе ОТАШЕВИЋ,
др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ, др Стана РИСТИЋ,
др Марина СПАСОЈЕВИЋ, др Живојин СТАНОЈЧИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник:
др Срето ТАНАСИЋ

Секретар:
др Марина Спасојевић

Рецензенти:
др Даринка Гортан Премк, др Јелена Јовановић Симић,
др Драгана Мршевић Радовић, др Милица Радовић Тешић,
др Живојин Станојчић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике
Србије бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса
за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3-4 до XX1/1-2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3-XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI-XXXVI) уређивао Мирослав Николић. – *Наш језик* излази у четири годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941) ; Н. с., књ. 1 (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : Службени гласник). – 23 cm

ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLV

Св. 1–2 (2014)

Чланци

- О употреби локалног акузатива, одн. локатива
и инструментала у Вуковом језику (РАДОЈЕ СИМИЋ,
ЈЕЛЕНА ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ) 3
- Конгруенција именица мушког рода на *-а*
(РАДА СТИЈОВИЋ) 17
- Типологија речника српског језика I (теоријски оквир)
(ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ) 29
- Критичко коришћење других речника
у изради Речника САНУ
(АЛЕКСАНДРА МАРКОВИЋ) 49
- Поредбене фразеолошке јединице с компонентом
Пилаи у српском језику (НАТАША ВУЛОВИЋ) 63
- Позиционо неусловљена понављања у тексту
Милоша Црњанског (ГОРДАНА ЈАЊУШЕВИЋ
ЛЕКОВИЋ) 73

Прикази

- Марија Ђинђић, *Yeni Türkçe – Sıprça Sözlük*
(ДАРИНКА ГОРТАН ПРЕМК) 93
- Рада Стијовић, *Језички савейник*
(СВЕТЛАНА МИЛАНОВИЋ) 99

Марина Спасојевић, <i>Глаголи на -(j)ети, -им у корелацији са глаголима на -ити, -им у савременом српском језику (нормативни и лексикографски аспекти)</i> (МАРИНА НИКОЛИЋ).....	105
<i>Научни састајанак славистија у Вукове дане 42/1</i> (МАРИЈАНА БОГДАНОВИЋ)	113
<i>Научни састајанак славистија у Вукове дане 42/3</i> (НИКОЛА САНКОВИЋ).....	121
<i>Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије Савремена проучавања језика и књижевности V/I (АНЕТА СПАСОЈЕВИЋ)</i>	129

Научни састајанак славистија у Вукове дане 42/1*

Зборник који је пред нама садржи 43 реферата презентована у оквиру лингвистичке секције на међународном славистичком скупу под називом Научни састајанак слависта у Вукове дане, одржаном на Филолошком факултету у Београду у периоду од 12. до 14. септембра 2012. године. Радови истакнутих слависта, домаћих и страних, овога пута окупљени су око теме *Инијралинивиситички и експиралинивиситички чиниоци у формирању и развоју српској ситандардној језика*.

Широко постављен тематски оквир, бројност значајних питања која у њега улазе, њихова актуелност и научна сврсиходност допринели су да се унутар корица зборника, на немалих 538 страна, нађу радови из готово свих области науке о језику, засновани на разноврсним теоријским поставкама у проучавању језичких појава, синхронијски или дијахронијски усмерени.

Зборник отвара рад Живојина Станојчића „Померање из неутралног у стилски обележено – стварно и перцептивно (на примерима из морфонологије/морфосинтаксе српског језика)“⁴. На примерима из језика двојице српских преводилаца, аутор анализира факторе који условљавају индивидуалну процену вокативних облика именица мушког рода *Кизиче, Грче и Арче* (: *Кизик, Грк, Арі*) и декларативних реченица са везником *іде* – као архаизама у савременој употреби српског језика, односно, шире посматрано, разматра нека теоријска питања у вези са преласком неутралних језичких јединица у сферу стилски обележених. Стилистичкој проблематици посвећено је још неколико радова: Милош Ковачевић у раду „Синтакса и стилистика допунских питања у савременом српском

* Београд: Међународни славистички центар, 2013, 538 стр.

језику“, на материјалу књижевноуметничког стила и новинарског подстила публицистичког стила, са синтаксичко-семантичког и стилистичког аспекта анализира допунска питања, тј. исказе код којих се упитни оператор налази у финалној позицији. Специфичности научног стила, односно његовог посебног жанра – жанра уџбеника, разматрају се у раду Димке Савове „Говорникова фигура и деагентивност у научном стилу српског стандардног језика“. Ауторка, наиме, са прагматичке тачке гледишта разматра питања деагентивности у једном уџбенику биологије. У раду Ксеније Кончаревић „Стилистички аспекти жанра црквене посланице у савременом српском језику“ утврђује се стилска ефицијентност најмаркантнијих лексичких, морфолошких и синтаксичких средстава која граде језички израз посланица на савременом српском језику. О јаком стилском потенцијалу дијалекатских речи говори се у раду Гордане Драгин „Дијалектизам као стилско средство (на примерима из хронике *Село Сакуле а у Банашу*)“. Главна тематска потка рада Славке Величкове „Стилистички аспекти изучавања српских фразема са темпоралном компонентом“ јесте анализа структурних особина ових фразеологизама и њихова подела с обзиром на припадност различитим функционалним стиловима књижевног језика. Стана Ристић у раду „Стилски аспекти концептуализације појма ДОМ у књижевном дискурсу“, полазећи од когнитивног и етнолингвистичког становишта, а на основу примера из књижевног дискурса, утврђује стилске домете у профилисању концепта ДОМА у српском језику. У раду „Синатроистичне координиране конструкције у роману *Нишчи* Видосава Стевановића“ Соња Ненезић са синтаксичког, семантичког, а онда и са стилистичког аспекта, анализира координиране конструкције које почивају на гомилању семантички хомогених и хетерогених елемената у поменутом роману. Дијахрони приступ функционалној стилистици заступљен је у раду Јелене Јовановић Симић „Облици ословљавања у Вуковој преписци (једно поглавље из историје српског епистоларног стила)“, у којем ауторка анализира форме учтивог ословљавања на материјалу из 19. века, односно на примерима писама које је Вук писао и примао.

Лексичко-семантичким проучавањима посвећено је неколико радова у зборнику. У раду „О карактерологији српског књижевног језика са гледишта његовог лексичког фонда“ Ценка Иванова на

основу лексичког инвентара врши типолошку компарацију српског књижевног језика са њему блискосродним језицима. Слободан Новокмет у раду „Неке секундарне семантичке реализације зоолошких назива у српском језику“ анализира лексичке механизме по којима зоолошки називи добијају своја секундарна значења и утврђује семантичке компоненте које су у том процесу продуктивне. Проучавању терминологије, као дела лексикона, али на материјалу из 18. и 19. века, посвећен је рад Исидоре Бјелаковић „Улога интеркултуралног лексичког трансфера у формирању термилошког система српског језика“. Наиме, ауторка у раду анализира улогу посуђеница, калкова и семантичких позајмљеница у формирању термилошког система из области математичке географије и астрономије у пред-стандардној фази развоја књижевног језика код Срба.

Унапређењу српске лексикографске праксе посвећена су два рада у зборнику. У раду „О радном и трпном глаголском придеву са лексикографског аспекта“ Марина Спасојевић разматра лексикографску обраду радног и трпног глаголског придева са придевском конституентском вредношћу у српским описним речницима и указује на могућности за уједначавање и унапређивање њихове обраде. Владан Јовановић у раду „О речима са везаним основама страног порекла из угла граматике (творбе речи) и лексикографије“ анализира речи са везаним основама са аспекта њиховог лексичког и творбеног значења, али и са аспекта лексикографске обраде у дескриптивним речницима српског језика.

Морфолошка и творбена проблематка српског језика предмет је истраживања неколико аутора. Сања Ђуровић у раду „О облицима трпног глаголског придева глагола (-)гаћи и (-)знаћи“ са морфолошког аспекта проучава трпни глаголски придев основних глагола *гаћи* и *знаћи* и њихових префиксалних твореница, али и указује на семантичке и прагматичке карактеристике ових трпних придева. У раду „Деривациони модели нових речи у српском језику“ Гордана Штасни анализира продуктивне, али и непродуктивне, деривационе моделе именичке творбе нових речи са апстрактним значењем и семантичко-деривационом анализом утврђује узроке експресивности појединих неологизама. Предмет рада Гордана Штрбац „Утицај семантике на деривациони потенцијал комуникативних глагола (на примерима именичких деривата са архисемом

„особа“)“ јесте способност комуникативних глагола да деривирају именице са архисемом „особа“, па је ауторкина пажња усмерена на творбено-семантичке карактеристике деривираних супстантива и њихов однос према глаголу којим су мотивисани.

Једна skupина радова посвећена је синтаксичким проучавањима српског језика. Илијана Чутура у раду „Апозивија као средство овремењавања у савременом српском језику“ издваја основне типове апозитивних одредби које садрже упућивање на „овремењеност“ именичког појма у свом саставу. У раду „Хијерархизација утицајних фактора у начину слагања предиката са нумеричким конструкцијама у функцији субјекта“ Александар Стефановић истиче чиниоце који могу утицати на начин слагања предиката са бројним конструкцијама употребљеним у субјекатској служби и указује на потребу за преиспитивањем овог проблема са аспекта нормативне (не)прихватљивости. Миланка Бабић у раду „Комуникативна конверзија упитних форми реченица у српском језику“ анализира поступак претварања упитних реченица у узвичне, при чему истиче да се конверзија односи искључиво на конструкције са градуативно-квалификативним значењем, које су формиране помоћу упитно-односних заменица и прилога, а не на реторичка питања или директивне говорне чинове. Теоријске поставке когнитивне лингвистике доминантне су у раду Миливоја Алановића „Улога примарних когнитивних концепата у граматичкој организацији реченице“. Дијахронијски приступ једном синтаксичком питању присутан је у раду Слободана Павловића „Конституисање система енклитика у српском језику“, у којем аутор прати промене у инвентару и дистрибуцији српских енклитика од краја 12. века, па све до краја 18. века, када је енклитички систем српског књижевног језика углавном формиран.

Значајан прилог прагматичким проучавањима представља рад Драгане Вељковић Станковић „Прагматичка функција синтаксичких репетиција и редупликација у српском језику“, као и рад Тијане Ашић „О семантици и прагматици заменичко-прилошких просторних локализатора *овде* и *ту* у српском језику и њиховим преводним еквивалентима у француском“. Прагматички аспект посматрања доминантан је и у раду Марине Јањић „Деиктички изрази у уводним рубрикама периодике“. Овде ћемо сврстати и рад Верана

Станојевића „Темпорална прогресија и њено изражавање у наративном дискурсу“, у којем се испитује улога, како интралингвистичких, тако и екстралингвистичких, тј. прагматичких чиниоца у сигнализовању временске прогресије у наративном дискурсу.

Правописној проблематици посвећен је рад Вељка Брборића „Српски правопис на прелазу из XIX у XX век у светлу данашњих решења“, у којем се аутор бави поређењем оних правописних решења с краја XIX века која су претрпела измене у односу на *Правовопис српскога језика* Матице српске из 2010. године. Светлана Слијепчевић у раду „О сложеним јединицама с препозитивним индеклинабилним детерминаторима страног порекла (синтаксичко-семантички и правописни аспект)“ анализира творбени, семантички и синтаксички аспект поменутих јединица, разматра постојећа правописна решења и утврђује критеријуме за уједначавање правописних правила о писању анализираних јединица. Једном спорном нормативистичком питању посвећен је рад Раде Стијовић „Колебања у употреби збирних бројева у светлу развоја књижевнојезичке норме“. Ауторка у раду анализира одређене примере размимоилажења савремене језичке праксе и нормативних прописа у случају слагања конгруентних речи са збирним бројевима када су они део партитивне синтагме. Истраживање Јелице Јокановић Михаилов, презентовано у раду „Говорне тактике и језичка култура“, посвећено је анализи актуелних језичких стратегија и говорних тактика у нашој медијској сфери.

Зборник је обогатило још неколико радова посвећених дијакронијским истраживањима српског језика. Александар Милановић у раду „Реформа ћирилице Луке Милованова у контексту књижевнојезичке ситуације почетком 19. века“ анализира радикалну азбучну реформу Луке Милованова, који је српску ћирилицу растеретио сувишних знакова и, осам година пре Вука, створио графички систем од 30 јединица. Рад Марије Илић „Престиж шумадијско-војвођанског у Мађарској: оглед из дијакронијске социоллингвистике“ бави се проучавањем српских говора у околини Будимпеште, који су настали мешањем екавских, јекавских и икавских говора у 16. и 17. веку, при чему је екавица шумадијско-војвођанских говора још у том периоду уживала престижни карактер. У раду „Статус српског и румунског језика на прелазу из XVIII у XIX век“ Пред-

раг Мутавчић указује на сличности и разлике у процесу стварања стандардног српског и румунског језика.

Значајан допринос науци о српском стиху представља рад Радмила Маројевића „Развојни токови умјетничке поезије на српском језику (од строге силабичке форме до комбинованог и слободног стиха)“, док основу рада Вање Станишића „Хазарски источници словенске писмености“ представља питање да ли се у загонетној графичкој структури словенске глаголице може назрети грчко-латинска графичка традиција. Paul-Louis Thomas у раду „Преводи Библије и формирање српског стандардног језика: случај претериталних времена“ утврђује разлике у употреби претериталних времена у неколико превода истог одломка Јеванђеља по Марку, почев од Вуковог, па преко седам каснијих превода у периоду од 1933. до 2010. године.

Драгана Ратковић је своје двогодишње искуство вишег лектора српског језика на Катедри за славистику Универзитета у Ополу пренела у раду „Рецепција српске културе кроз усвајање српског језика у пољској универзитетској средини“, у којем је представила концепцију наставе, базиране првенствено на упознавању историјских прилика у нашој земљи и афирмацији српских културних вредности.

Неколико радова у зборнику бави се питањима контрастивне фразеологије. Саша Марјановић у раду „Српске поредбене фраземе са фитонимском компонентом и њихови кореспонденти у француском језику“ утврђује контрастивне обрасце у које се уклапају српски и француски фраземи са фитонимском компонентом у зависности од међусобне формалне и значењске кореспонденције. Драгана Дракулић Пријма у раду „Структура и обим фразеосемантичког поља *лаж* у српском и руском језику“ бави се контрастивним проучавањем и семантичком анализом српских и руских фразеологизама различитих лексичко-семантичких структура, обједињених значењем *лаж*, *ћревара*, *обмана*. Овој тематској групи радова, али са становишта лингвокултурологије, припада и рад Ларисе Раздобудко Човић „Културолошка интерпретација српске фразеологије у огледалу превода на руски језик зборника песама *Тражим њомиловање* Десанке Максимовић“. Ауторка у раду са контрастивног аспекта анализира фразеолошки корпус збирке песама *Тражим*

йомиловање и њеног превода на руски језик и ишчитава одређене културолошке информације у два сродна словенска језика. Циљ рада Светлане Гољак „Лингвокултуролошки аспекти устаљених поређења у српском и белоруском језику“ јесте опште контрастивно сагледавање компаративне фразеологије српског и белоруског језика са лингвокултуролошког аспекта. Овим радовима је по својој тематици близак и рад Ане Пејановић „Руски препјевии српских епских пјесама (лингвокултуролошки и фразеолошки аспект)“. Групу радова са фразеолошком проблематиком, али и целокупан зборник, затвара рад Стефане Пауновић „Библиографија српске фразеологије – проблеми израде“.

Радови публиковани у овом зборнику, по својој високој научној утемељености, разноврсној теоријско-појмовној апаратури, бројности и значајности питања која осветљавају и покрећу, представљају вредан допринос, како науци о српском језику, тако и славистици и компаративистици. И овај зборник, као и свака претходна књига реферата са Научног састанка слависта у Вукове дане, драгоцено је сведочанство о актуелним тенденцијама и перспективама у лингвистици, али и значајан путоказ о кретању лингвистичке мисли еминентних аутора, у свим будућим разматрањима језичких питања, и србистичким и славистичким.

Маријана Бојдановић